

Att utveckla språket på fritids

Språklig medvetenhet och kommunikation i fritidshemmet

Anneli Björkman och Linda Björkman

Sammanfattning

Hur kan vi stärka fritidspersonalen och öka den språkliga medvetenheten hos dessa så att elevernas språkliga utveckling främjas?

Vi har utgått ifrån den reviderade läroplanen som kom den 1 juli 2016 där förtydliganden har gjorts vad gäller fritidshemmen och språkutvecklingen. Vi beskriver ett systematiskt kvalitetsarbete som gjorts med fritidshemspersonalen på Boo Gårds skola under två års tid. Efter att vi startat detta arbete ser vi synliga och konkreta förbättringar i verksamheten t.ex. mer fokus på läsning och ett mer medvetet och utvecklat samarbete mellan lärare och fritidspersonal.

Artikeln vänder sig till all personal i fritidshemmet och i skolan samt skolledare.

Anneli Björkman är fritidspedagog och utvecklingsledare på Boo Gårds skola i Nacka kommun.

E-post: anneli.bjorkman@nacka.se

Linda Björkman är lågstadielärare och förstelärare på Boo Gårds skola i Nacka kommun.

E-post: linda.bjorkman@nacka.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
1. Inledning.....	4
2. Syfte.....	5
3. Metod.....	5
4. Genomförande.....	6
4.1 En textrik miljö.....	6
4.2 En språkrrik miljö.....	7
4.3 En kunskapsrik miljö.....	8
5. Resultat och diskussion.....	9
6. Källförteckning.....	12
7. Bilagor.....	14

1. Inledning

Lsåret 2015/2016 genomfördes en övergripande språksatsning i de kommunala skolorna i Nacka i form av gemensamma projekt som t.ex. Läslyftet. Nacka kommun valde språkutveckling på grund av att rapporter såsom PISA (2012) och PIRLS (2011) visade att svenska elevers resultat hade sjunkit när det gäller läsförmåga.

Detta gjorde att vi på Boo Gårds skola i samklang med Nacka kommuns språksatsning, såg det som mycket angeläget att ha språket som ett av våra prioriterade områden. Vi* tror att en ökad språkmedvetenhet och ett systematiskt kvalitetsarbete kring språket bidrar till ökad likvärdighet i svenska skolor.

Vi är två pedagoger som sedan år 2015 har arbetat med en språksatsning på fritids.

Redan i våra uppdrag som lärare respektive fritidspedagog möttes våra tankar och vår syn på språkutvecklingen hos eleverna. Vår frågeställning var: hur kan vi stärka pedagogerna på fritids i att stödja elevernas språkutveckling? Vi delade ett engagemang för det gemensamma förhållningssättet vad gäller kommunikation och språk i skolan. Därför var det berikande att samarbeta i språklyftsarbetet för fritidspersonalen på vår skola och senare också få uppdraget att tillsammans skriva delen om fritidshemmet i "Vägledning för språk - läs- och skrivutveckling inom Nackas kommunala förskolor och skolor" (Välfärd skola, 2015).

Förskolan och förskoleklasserna arbetade tidigare med språket på olika sätt, bl. a. genom "Vägledning för språk-, läs- och skrivutveckling inom Nackas kommunala förskolor och skolor" (Välfärd skola, 2015). Lärarna i åk 1-3 i Boo Gårds skola arbetade med Läslyftet, men fritids stod utanför. Vi märkte en hunger och en längtan efter kunskap och utveckling hos fritidspersonalen. Några frågor behövde förtydligas, t.ex. "Vad ingår i mitt uppdrag"? Hur ska min kompetens tas tillvara? Skolledningens beslut att prioritera denna fortbildning hos personalen på fritids var absolut nödvändigt. Vi vet att de vuxnas förhållningssätt och inställning till språket är av avgörande betydelse för elevernas språkutveckling. Det ska kännas och märkas när man kommer in på fritids att här är en miljö som prioriterar språket.

Lsåret 2015/2016 valde Boo Gårds skolas ledningsgrupp språk - läs- och skrivutveckling som ett prioriterat område. Detta var ett gemensamt prioriterat område som inbegrep all personal, oavsett yrkeskategori. Språkutvecklingen hos eleverna sker hela tiden, under hela skoldagen. Detta helhetsgrepp var också helt i linje med den tidigare nämnda reviderade Lgr 11 (2016) där fritidshemmet har en förtydligad uppdragsbeskrivning. "*Begreppet undervisning ska ges en vid tolkning i fritidshemmet där omsorg, utveckling och lärande utgör en helhet.*" (Lgr 11 2011, s. 24)

Eftersom vi upplever att fritids och skolan, fritidspedagoger och lärare ännu inte helt hittat den gemensamma grund skapad av den nya läroplanen ser vi språkutvecklingen hos våra gemensamma elever som den perfekta möjligheten att samverka och nyttja våra olika kompetenser till fullo.

*Med vi avses fortsättningsvis artikelns författare.

2. Syfte

Hur kan vi stärka fritidspersonalen och öka den språkliga medvetenheten hos dessa så att elevernas språkliga utveckling främjas? Det var den fråga vi hade som utgångspunkt när vi startade vårt projekt hösten 2015. Syftet med denna artikel är att beskriva hur vi under två år har arbetat med personalen på fritids med utgångspunkt från denna frågeställning.

Artikeln har också för avsikt att belysa värdet av det gemensamma förhållningssättet när det gäller språklig medvetenhet hos alla pedagoger i skolan och på fritidshemmet. Vi vill även tydliggöra vikten av att vara väl förtrogen med revideringen av Lgr 11 när det gäller språk och kommunikation på fritidshemmet.

3. Metod

Som ett försteläraryuppslag för läsåret 2015/2016 fick en av artikelförfattarna möjlighet att leda fritidspersonalen i kontinuerlig fortbildning, ett systematiskt kvalitetsarbete där fritidshemmet prioriterades som yrkesgrupp. Dessa möten skedde en gång i månaden, 1, 5 timme. Vi använde oss av morgontid då klassläraren hade undervisning i helklass. Här skapades tillfällen att ta del av forskning genom att läsa och diskutera. Vi såg vissa delar av Läslyftets filmmaterial som passade för fritids och diskuterade dess innehåll, läste delar av läroplanen som handlade om fritids och tog del av forskning som fanns kring läsningens betydelse. Vi tog fasta på tre kriterier som blev vår utgångspunkt när vi skulle utforma den metod som ska utveckla våra elever till att bli goda självständiga läsare. Dessa kriterier var en textrik miljö (Frykholm m.fl. 2007; Fast 2008; Gambrell 2011), en språkrik miljö (Kåreland 2013; Liberg 2007; Söderbergh 2009) och en kunskapsrik miljö (Fast 2008; Gambrell 2011).

Läsåret 2016/2017 fick vi fortsatt handledning i arbetet med att utveckla språk och kommunikation på fritids. Vårt arbete var i linje med revideringen av läroplanen som började gälla 1 juli 2016 (Lgr11 2016) och de förtydliganden som gjorts där vad gäller fritidshemmet. Vi tog del av den del som handlar om fritidshemmets syfte och centrala innehåll samt fördjupade oss i delen ”Språk och kommunikation”. Detta arbete avslutades och utvärderades vid vårterminens slut.

Vårt arbete syftade till att utveckla metoder för att det här arbetet skulle bli implementerat i vardagen i verksamheten och att det skulle fungera långsiktigt på fritids. Målsättningen med metoderna är att alla pedagoger ska arbeta för att eleverna möts av en språkfrämjande miljö hela dagen i skolan och på fritids.

En stor del av vårt kvalitetsarbete med språklig medvetenhet på fritids har varit handledning. Det första året ägnades mest åt teori. Frågor som diskuterades var bland annat: Varför är det viktigt att arbeta språkmedvetet på fritids? Hur ser fritids uppdrag ut och hur har det förändrats i och med den revidering man gjort i Lgr11 2016? Vi kallade vårt systematiska kvalitetsarbete för ”Språklyftet”.

Det andra året tog vi också del av en del litteratur som skrivits, t.ex. böcker av Ann Pihlgren (2016) och Anne-Marie Körling (2012) och vi började arbeta mer med språkmiljön

ute på fritidsavdelningarna. Pedagogerna på fritids prövade att arbeta med högläsning på ett mer aktivt och medvetet sätt och delgav varandra tips och erfarenheter. Ambitionen var också att få igång diskussioner, skapa en plattform för erfarenhets- och kunskapsutbyten och forma målsättningen att ha "Språklyftet" som en kontinuerlig och självklar punkt på våra mötesagendor i fritidshemmet. Efter detta läsårs slut gjordes en utvärdering som visade att vi var på rätt väg. Anneli Björkman som är fritidspedagog och har uppdraget att vara arbetslagsledare på fritids insåg tidigt att det var viktigt att hålla arbetet med språket levande. Ett beslut togs därför att det ska finnas en fast punkt på dagordningen på fritids arbetslagsmöten. Då denna punkt tas upp ger man idéer till varandra om vad man gör på de olika fritidsavdelningarna som gagnar språkutveckling för eleverna. Denna punkt på dagordningen möjliggör erfarenhetsutbyten som gör det lättare att inspireras och utvecklas i sitt arbete.

Styrkan i det här arbetet är att vi har medvetandegjort de språkliga insatser som fritidspersonalen gör varje dag och att det ges en möjlighet att utveckla detta arbete, vilket har skett i samarbete med skolan och på eftermiddagen då det är fritidstid.

Vi synliggör och medvetandegör vårt språkarbete genom entrétavlor med information, bokhyllor, skyltar, läshörnor och verksamhetsloggar.

4. Genomförande

4.1 En textrik miljö

En textrik miljö beskriver och synliggör skriv- och läsmiljön. Vi har arbetat aktivt med att förbättra Boo Gårds skolas fritidsmiljö på olika sätt. Vi köpte in tavellister att sätta upp böcker på för att exponera dem på ett sätt som lockar till läsning. Vi köpte stora anslagstavlor där alla klasser hade sin plats för att kunna sätta upp elevernas arbeten på ett snyggt och prydligt sätt. På varje fritidsavdelning och på Klubben, som är en fritidsverksamhet för mellanstadiet, finns nu en avgränsad och mysig läshörna med bra belysning. Nya böcker har köpts in till varje avdelning. Under våra handledningsmöten har vi diskuterat och arbetat fram hur vi ska visa att det ska det kännas, märkas och synas att läsning och språk är en självklar del av verksamheten. Böcker och tidningar arbetar vi regelbundet med att exponera så att det lockar till läsning. Vår ambition är att eleverna ska känna att det är en självklar rutin för pedagogerna att inspirera och locka till läsning genom att själva använda böckerna, byta ut kontinuerligt och köpa in nytt. Genom att vara läsande förebilder förmedlar vi vårt läsintresse till eleverna och stimulerar deras eget intresse för att läsa (Hultgren 2015).

"Läsare skapar läsare. Detta är en grundläggande sanning att hålla i minnet. Mycket hänger på vad och hur vi själva läser. Vi kommer ofrånkomligen och omedvetet att försöka forma andra till samma sorts läsare som vi själva är. Vi försöker intressera dem för det slags böcker vi själva tycker mest om. Vi påverkar dem till att tänka och tala om de böcker de läst på samma sätt som vi tänker och talar om dem. Och utan att säga ett ord kommer vi genom

vårt sätt att uppträda visa vilken plats och roll läsning spelar i vårt eget liv.” (Chambers, 2011, s. 115)

Genom att sätta upp elevernas texter och bilder i utställningar på väggarna visar vi att deras arbeten är viktiga. Dessa texter bör vara väl genomarbetade innan de sätts upp.

Det är viktigt att man ordnar läsmiljön så att den lockar till läsning och fortsatt lärande. Det kan vara att göra böcker och tidskrifter mer synliga och tillgängliga överallt på skolan eller att man skyltar med barnens egna favoriter inom barnlitteraturen på ett attraktivt sätt. Det kan också vara att man berättar om ”månadens författare” där man utgår från författaren och berättar inlevelserikt och kompletterar med böcker/texter/bilder i en liten utställning (Hultgren, F. & Johansson, M. 2015).

På Boo Gårds skola finns också skolbiblioteket som en utmärkt tillgång för fritids, ett komplement för att ytterligare stimulera barnens läsintresse. Enligt en artikel i DN Debatt den 6 april 2017, skriver Erik Fichtelius (2017), att en forskningsöversikt som har gjorts tydligt visar att skolbiblioteken spelar en positiv roll för elevernas lärande och prestationer. I och med ökade krav på läsförmåga och läsförståelse är det viktigt att skolorna har välfungerande skolbibliotek. På vår skola har vi stärkt skolbiblioteket genom att en ansvarig vuxen finns där under större delen av dagen och vägleder barnen när de kommer i mindre grupper både under skoltid och på eftermiddagstid med lärare eller fritidspersonal. Pedagoger på vårt fritids har börjat använda sig av skolbiblioteken som en del av det språkmedvetna arbetet i större utsträckning än förut. Om vi vuxna visar eleverna vilka olika genre som finns att tillgå i biblioteket ökar vi möjligheten att eleverna vågar öppna dörrarna till nya läsupplevelser och därmed utvecklas som läsare.

Vi anser att alla som arbetar på fritids har ett ansvar att arbeta aktivt med skolans textmiljö. Vi är delaktiga och nyfikna på vad eleverna läser och lägger stor vikt vid litteratur. Genom att ställa frågorna ”vilken bok passar just dig?” ”hur hittar du rätt bok?” (Frykholm m.fl. 2007; Fast 2008; Gambrell 2011) så hjälper vi eleverna att hitta läsning på rätt nivå.

I våra läsmiljöer är skyltar uppsatta som vägleder eleverna när de ska välja en bok. (Se bilaga 1)

4.2 En språkrik miljö

Redan på morgonen när eleverna kommer till sitt fritids ligger det böcker och tidningar framme som inbjuder till samtal och samvaro till det lästa. Pedagogen kan också ta tillfället i akt att läsa högt för en mindre grupp barn innan skoldagen startar.

Elever får vara med och bestämma och ibland också beställa nya böcker samt rekommendera böcker till varandra. Fritidspersonalen betonar vikten av böcker och läshörnor och tar upp ämnet på fritidsråd, fritidsamlingar samt i information till föräldrar. Det kan t.ex. vara i föräldrabrev, verksamhetslogg och på anslagstavlor i hallarna. I dessa forum berättar pedagogerna också om den eventuella eftermiddagssamlingen där högläsningstunden prioriteras och högtidliggörs av fritidspersonalen. Det är en mycket viktig stund under dagen där man samlas runt en berättelse, saga eller kapitelbok; kanske tänder ljus och äter lite frukt.

Vi menar att kvaliteten på den språkrika miljön höjs när samtal kring texter förs kontinuerligt, där pedagogen stannar upp och får barnen delaktiga i det man just läst. Här finns fördelar med fritidsverksamheten: tiden är inte fastställd, ingen lektion eller tid för rast som avbryter. Samtalet blir informellt och vardagligt då den språkrika miljön ska bjuda in till lugn och ro, kanske skönt sittande på stora kuddar eller i en soffa under en läslampa. Frågorna och elevernas egna tankar kring det man nyss läst, kanske tillsammans med bilder, får ta utrymme och vara otvungna och avslappnade. Det ger eleverna mod och lust att dela med sig av sina tankar och frågor kring läsningen/lyssningen.

4.3 En kunskapsrik miljö

En kunskapsrik miljö beskriver nyfikenheten och lusten som stimuleras av fritidshemmet att lära sig nya saker, ord och begrepp utifrån sitt eget initiativ. Fritidspersonalen på Boo Gårds skola har sett till att det finns god tillgång till faktaböcker, tidningar, instruktioner och digitala verktyg. Skolan och fritids samarbetar hela dagen kring elevernas lärande och det syns och känns när man kommer in i fritidslokalerna att här pågår ett lärande hela dagen. Vi har prioriterat exponeringen av elevernas arbeten som ska sitta snyggt på väggarna. Där kommunicerar skolan och fritids vad eleverna har lärt sig i form av bilder, begrepp och faktatexter. Dessa utställningar förmedlar att barnens arbeten är viktiga.

När vi har diskuterat språklig medvetenhet på vårt fritids har vi funnit att det är viktigt att arbeta med ord och begrepp i alla sammanhang för att utveckla elevernas språkliga förmåga. Detta gör vi både muntligt och skriftligt t.ex. genom att sätta upp skyltar vid barnens arbeten och genom att använda kreativa uttrycksformer. Det är viktigt även i muntliga sammanhang att arbeta medvetet med språket. På fritids ska barnen lära sig att interagera med varandra och då är det viktigt att de får lära sig hur man gör det på ett språkligt korrekt och empatiskt sätt. Vi anser att pedagoger skapar elevernas språkmiljö i skolan och på fritids i alla vardagliga situationer. Pedagoger är förebilder när det gäller tala och lyssna! På Boo Gårds skola har personalen arbetat med att öka kunskapen kring hur ett enskilt samtal leds och genomförs samt förmågan att på ett professionellt sätt leda gruppsamtal, diskussioner och hantera konflikter när de uppstår. Alla olika typer av samtal kräver bredd och medvetenhet hos pedagoger på fritidshemmet. Ibland är det ett tröstande eller konfliktlösande samtal på tu man hand och ibland kan det vara ett trepartssamtal med en förälder närvarande. Det kan också vara diskussioner i halvklass där alla ska våga säga sin åsikt om olika ordspråk, dess betydelse och underliggande budskap.

Vårt fritidshem kompletterar också den kunskapsrika miljön med olika estetiska uttrycksformer: skapande, drama, dans, musik etc. och har också har en viktig roll när det gäller att bemöta eleverna i deras digitala sammanhang. Vi har skapat en idébank på Google Drive där vi delar varandra tips och bilder på aktiviteter som kan stimulera barnens språkliga medvetenhet.

Pedagogerna måste medvetet planera digitala aktiviteter så att det passar och balanseras med den övriga verksamheten. På vårt fritids har vi t.ex. fått kompetensutveckling i enkel programmering med bl.a. tips på appar och arbetssätt. Vi har fortfarande en utmaning framför oss då det gäller att skaffa kunskap och finna en balans för att göra rätt prioriteringar. Vi ska

komplettera den enorma digitala konsumtionen i samhället med andra språkliga uttrycksformer i vardagens aktiviteter och lek i skolan och på fritids.

Fritidshemmet är en arbetsplats med olika utbildningar och olika mycket erfarenhet bland personalen. Det kollegiala lärandet och de ständigt pågående diskussionerna på våra möten är därför av avgörande betydelse för fritidshemsverksamhetens kvalitet.

5. Resultat och diskussion

När vi utgått från vad undervisningen i fritidshemmet enligt Lgr11 (2016) ska innehålla ser vi att den ökade språkmedvetenheten hos fritidspersonalen är ett viktigt led i elevernas språkutveckling. När vi startade språklyftsarbetet gjordes en inventering av språkliga aktiviteter som redan gjordes på avdelningarna. Vi såg då att fritidspersonalen redan hade en god grund gällande språk och kommunikation. Den inventeringen fick bli bakgrunden till vårt språklyftsarbete och gjorde att många kände sig säkra och hemmastadda på området, redo att utveckla och höja kvaliteten. Efter andra året gjordes en utvärdering av ”Språklyftet” (se samtliga utvärderingsfrågor i bilaga 2). Utvärderingen visade tydliga resultat på det systematiska kvalitetsarbetets effekt och gensvar på utvärderingsfrågor som löd: *“På vilket sätt kommer du att omsätta dina kunskaper? Vad från ”Språklyftet” kommer du att börja utveckla i din verksamhet med barnen?”* svarade man bland annat:

“Jag ska tänka mer på att ta tillvara de dagliga samtalen med barnen. Jag vill vara mer aktiv med läsningen på eftermiddagarna och ta in mer lässamtal på halvklasserna”.

“Jag vill väva ihop de estetiska uttrycken med läsning och språk” och

“Jag är mer medveten och ställer frågor på ett annat sätt när vi läser böcker och är ute i naturen”.

Detta såg vi som ett resultat av att fritidshemspersonalen börjat reflektera och arbeta mer språkmedvetet.

Språk och kommunikation är områden som behöver prioriteras under en längre tid eftersom nya delar i Lgr11 nu ska implementeras för fritidshemmen. Detta kräver tydlig organisation där skolledningen är engagerad. På vår skola har vi känt ett stort stöd från vår skolledning i arbetet med ”Språklyftet” på fritids. De har sett till att det har funnits särskilt avsatt tid för regelbundna handledningsmöten.

Vi ser ett resultat i form av ett högre medvetande kring språkarbetet bland fritidspersonalen och en större förmåga att samarbeta med lärarna kring detta. Vi ser synliga och konkreta förbättringar i verksamheten och att rutiner och kontinuitet håller på att formas för att sätta språkutvecklingen på agendan i fritidshemmet. Vi ser även att fritidspedagogerna behöver få bekräftelse i att de gör rätt när de arbetar med språket på olika sätt. Nu har fritidspersonal en helt annan trygghet och säkerhet i sitt uppdrag jämfört med tidigare, med den reviderade läroplanen i ryggen. En stolthet och medvetenhet om det ovärderliga språkuppdraget kring eleverna, från tidig morgon i frukostsamtalet till högläsningstunden vid stängningsdags.

Det är svårt att efter två år med någon säkerhet kunna fastslå om elevernas språkutveckling har främjats, men uppfattningen hos både fritidspersonal och lärare på vår skola är att detta projekt har varit positivt för eleverna. Vi kan t.ex. se att eleverna alltmer väljer att sitta i våra läshörnor och på biblioteket. Eleverna ser lässtunderna som en meningsfull aktivitet. Vi märker att eleverna visar ett engagemang genom att fråga efter böcker i en viss genre, de reagerar om de hittar någon bok som saknar sidor, de har önskemål om inköp om nya böcker. Elever har bildat egna små bokklubbar.

Vi märker att eleverna har blivit mer vana att vara aktiva och delaktiga i diskussioner som kommer upp på samlingar på fritids. Det kan vara frågeställningar efter högläsning, men också spontana pratstunder där eleverna har blivit bättre på att lyssna på varandra och att dela sina åsikter.

På vår skola har vi det gemensamma förhållningssättet i fokus och vårt ”Språklyft” har varit en stor del av det. En framgångsfaktor kopplat till det är samarbetet mellan fritidspersonal och lärare. Vi ser en ökad språkmedvetenhet hos eleverna när vi delar våra förväntningar på samarbete med varandra och när det finns en fritidspersonalgrupp som står trygga i sitt uppdrag, medvetna om sin kompetens under hela skoldagen.

En svårighet har varit att fritidshemspersonal har olika anställningsformer, olika uppdragsbeskrivningar och spridda arbetsuppgifter. Vikarier och icke fast anställda omfattades inte av språklyftsarbetet. Det har gjort att några har känt sig utanför och samarbetet med klassläraren de har varit knuten till har försvårats.

Vi reflekterar också över skillnaderna mellan olika skolor och fritidshem i landet. Vi anser att ett samarbete mellan skolor behöver skapas i form av språkombud i fritidshemmen så att inte den ökade språkmedvetenheten hos fritidspersonalen stannar på en och samma arbetsplats. På vår skola i Saltsjö-Boo i Nacka kommun har i stort sett alla elever svensktalande föräldrar. Så ser det inte alls ut i alla bostadsområden och det speglar givetvis av sig i barngrupperna på fritids.

Hur förändras språkutvecklingsarbetet på ett fritidshem där det kanske finns elever med tio olika modersmål?

Enligt Nordheden och Paulin (2008) är det i mötet mellan människor som kunskap och språk utvecklas. De menar att om språkutveckling ska ske måste det finnas en verksamhet som stödjer detta och den bör organiseras väl. De menar att ett vardagsspråk kan innehålla många tillfällen till att lära sig ord och begrepp. “Vardagsspråket innehåller mer av muntlighet, mer av dialog och mer av spontant språk. Det är oftast konkret, icke-tekniskt och situationsberoende.” (Nordheden & Paulin i Pihlgren 2016 s.241)

Den kanadensiska språkforskaren Cummins (1996) betonar i ett antal artiklar vikten av att barn får chansen att lära sig från två kulturer. Därför är det viktigt att språkets innehåll sätts i fokus. Han menar också att alla lärare i fritidshem och skolor behöver betrakta sig som språklärare, så att elever med annat modersmål än svenska, samtidigt som de lär sig ett innehåll, också gör framsteg i svenska språket. Ju mer eleverna lär sig, desto mer stärks deras självbild av att vara en duktig och kapabel elev.

Vi anser att engagemanget för språk och kommunikation hos fritidspersonalen är lika viktig överallt. Det ska vara en likvärdig kvalitet. Men i fritidshem där flera olika modersmål talas finns ett kanske ännu större behov av att medvetandegöra sitt uppdrag i fritidshemmet. Cummins menar att fritidshemmet och skolan i många stycken måste göra om verksamheten

och undervisningen så att innehållet lyfts fram och att man, när det gäller innehållet, lägger stor vikt vid att lyfta fram elevernas kulturella bakgrund. Man behöver vara än mer uppfinningsrik så att man kan använda lekar, drama, kroppsspråk och skapande som kan bidra till elevernas språkutveckling. Att få "mycket taltid" blir väldigt viktigt i det sammanhanget. Det är pedagogernas ansvar att låta eleverna få möjligheter att på olika sätt träna på att tala, lyssna och utöka sitt ordförråd. Enligt Brising (2017) är det viktigt att vi vuxna inte lägger orden i munnen på eleverna och tar för mycket talutrymme själva som pedagoger. Detta kan vara ett dilemma då vi samtidigt ska vara goda språkförebilder. Vi menar att det krävs ett stort tidsutrymme och en trygg miljö att vistas i där man som elev känner att man vågar prata.

Ett språkmedvetet arbetssätt är viktigt för att kunna stötta alla elever i deras språkutveckling i linje med läroplanen. Här krävs ett krafttag att medvetandegöra fritidspersonalens viktiga uppdrag varje dag, en stor utmaning för de ansvariga rektorerna i områden med stor flerspråkighet.

Vår strävan är att nå en fortsatt högre kompetens hos alla pedagoger på fritids vad gäller barns språkutveckling och ett ständigt fortsatt kvalitetsarbete i vår yrkesgrupp. Vi ser att våra fritidspedagoger har stärkts i att arbeta språkmedvetet på fritids genom regelbundet kollegialt lärande, mer synliggörande av det språkliga arbetet och fler aktiviteter i det dagliga arbetet där språket står i fokus. Ett stolt exempel på fritidspersonalens engagemang i "Språklyftet" är "Fritidshemmets dag" som genomfördes i maj 2017 då majoriteten av våra aktivitetsstationer var av språklig karaktär. Vår förhoppning är att erfarenheterna från "Språklyftet" blir en självklar del i fritidsverksamheten även fortsättningsvis. Vi är språkliga förebilder.

6. Källförteckning

Brising, E. (2017). Snacksalig!
I *Fritidspedagogik* nr 1 2017

Chambers, A. (2011). *Tell Me (Children, Reading & Talk) with the Reading Environment*.
Thimble Press

Cummins, J. (1996). *Negotiating identities education for empowerment in a diverse society*.
Ontario: California Association for Bilingual Education

Fichtelius, E. (2017). Skolbibliotek hjälper elever stärka källkritiska förmågan. I *Dagens Nyheter*, 2017-04-06 s. 4

Fast, C. (2008). *Litteracy i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Frykholm, C, Hyltenstam, K., Liberg, C. och Myrberg, M. (2007). *Att läsa och skriva – forskning och beprövad erfarenhet*. Skolverket och Liber Distribution.

Gambrell, L.B. (2011). Seven rules of engagement: what's most important to know about motivation to read. *The reading teacher*, 65, s. 172-178.

Hultgren, F. (2015). *Att vara en läsande förebild*.
<http://lasochskrivportalen.skolverket.se> (2015-12-09)

Hultgren, F. & Johansson, M. (2015). *Idéer för utveckling av läsmiljön*.
<http://lasochskrivportalen.skolverket.se> (2015-12-09)

Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Körling, A. (2012). *Den meningsfulla högläsningen*. Stockholm: Natur & Kultur.

Lgr 11 (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*, reviderad 2016.
Stockholm: Skolverket

Liberg, C. (2007). Språk och kommunikation. I *Att läsa och skriva-forskning och beprövad erfarenhet*. Skolverket 2007. Stockholm: Liber Distribution.

Nordheden, I. & Paulin, A. (2016). Att äga språk är att vara rik. I Pihlgren, A. (red).
Fritidshemmet och skolan-det gemensamma uppdraget.
Lund: Studentlitteratur, ss. 239-261.

Pihlgren, A. (2016). *Fritidshemmet och skolan- det gemensamma uppdraget*.

Lund: Studentlitteratur.

PIRLS (2011). *Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*.
<http://www.skolverket.se/publikationer>
(2015-12-01)

PISA (2012). *Sammanfattning av rapport 398*.
<http://www.skolverket.se/publikationer> (2016-12-01)

Söderbergh, R. (2009). *Läsa, skriva tala: barnet erövrar språket*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.

Välfärd skola (2015). *Vägledning för läs-och skrivutveckling inom Nackas kommunala förskolor och skolor*. Nacka kommun

7. Bilagor

Bilaga 1:

Hur kan man göra när man ska välja bok?

- Titta på framsidan
- Läsa på baksidan
- Hur ser bilderna ut i boken?
- Titta efter en författare du tycker om och känner igen
- Lagom mycket text
- Titta efter en serie du känner igen
- Lyssna på en kompis boktips

Bilaga 2:

Utvärdering av språklyftet på Fritids och Klubben i Boo Gårds skola läsåret 2016/2017

1. På vilket sätt *omsätter* du dina nya kunskaper i verksamheten? Vad från språklyftet har du använt i din verksamhet med barnen?

2. På vilka sätt *kommer du* att omsätta dina nya kunskaper? Vad från språklyftet kommer du att börja utveckla i din verksamhet med barnen?

3. Vad har varit det bästa med språklyftet tycker du?

4. Vad skulle kunna göras bättre?

5. Har du någon ide om hur strukturen för det fortsatta språkutvecklingsarbetet kan se ut i höst? Mötestid, plats, planering etc

